

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2024-04-29

Diarienummer N166-0183/24

Handläggare

Alex Hirschi, Joanna Fehler, Sofia Corbell, Teodorina Pettersson

Författare

Joanna Fehler, Sofia Corbell, Teodorina Pettersson

Telefon: 031-366 99 69, 031 366 59 92, 031-366 49 16

E-post: joanna.fehler@socialhisingen.goteborg.se

sofia.corbell@socialhisingen.goteborg.se,

teodorina.pettersson@socialhisingen.goteborg.se

Svar på motion av Axel Darvik (L) och Eva Flyborg (L) om att skydda barn från att utbildningspersonal upprätthåller hedersbaserat tvång av religiösa symboler och klädesplagg

Förslag till beslut

1. Socialnämnd Hisingen avstyrker beslutsförslag 2 i motionen.
2. Socialnämnd Hisingen förklarar paragrafen omedelbart justerad.

Sammanfattning

Socialnämnd Hisingen ska yttra sig över en motion av Axel Darvik (L) och Eva Flyborg (L) om att skydda barn från att utbildningspersonal upprätthåller hedersbaserat tvång av religiösa symboler och klädesplagg (SLK-2024-00278). Nämnden ska ta ställning till en av två beslutssatser. Socialnämnd Hisingen tar inte ställning till den första beslutssatsen som är riktad mot förskolenämnden och grundskolenämnden. Yttrandet ska lämnas till kommunstyrelsen senast den 1 juni 2024.

I motionen lyfts en växande hedersproblematik som kan visa sig genom att påtvinga barn och framför allt flickor bärandet av religiösa symboler i form av exempelvis slöja eller hijab. Motionärerna betonar vikten av att staden skyddar både barn och personal att stå emot hedersbaserat tvång och understryker att skolan inte bör bidra till att segregera flickor och pojkar eller bidra till att upprätthålla hedersbaserat tvång.

Förvaltningen ser positivt på motionens intention och delar uppfattningen om att hedersproblematik är en växande utmaning i samhället. Göteborgs stad och socialförvaltningen Hisingen arbetar med hedersrelaterade frågor på flera olika arenor till exempel genom att stötta och vägleda föräldrar och yrkesverksamma. Arbetet sker bland annat genom regionalt stödcentrum för heder, resursteam heder och Community familj som alla direkt eller indirekt riktar sig till föräldrar.

Enligt artikel 14 i barnkonventionen har barn rätt att utöva vilken religion de vill, eller ingen alls. Konventionsstaterna ska respektera föräldrarnas och, i förekommande fall,

vårdnadshavares rättigheter och skyldigheter att på ett sätt som är förenligt med barnets fortlöpande utveckling ge barnet ledning då det utövar sin rätt.

Högsta förvaltningsdomstolen slog fast i HFD 2022 ref.51 att bärandet av huvudduk, burka, niqab och liknande klädesplagg kan ge uttryck för en kulturell sedvana, men i många fall vara motiverat av religiösa skäl. Bärandet av sådana plagg kan därmed vara ett uttryck för religionstillhörighet och omfattas då av yttrandefrihetens skydd.

Med hänsynstagande till pågående arbete i staden och förvaltningen samt med beaktande av lagstiftning och prejudicerande rättsfall bedömer förvaltningen att den andra beslutssatsen bör avstyrkas.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Hedersrelaterat våld och förtryck medför betydande samhällsekonomiska kostnader, både på en samhällsnivå samt individnivå. På samhällsnivå handlar det till exempel om kostnader för rättsprocesser, stödinsatser, vård och behandling samt sjukskrivningar.

Hedersrelaterat våld drabbar i stor utsträckning barn och unga. Konsekvenserna för dem kan vara att de begränsas i sina möjligheter till skolgång, fritidsaktiviteter samt att de utvecklar en fysisk och psykisk ohälsa till följd av våldsutsattheten. Dessa konsekvenser kan i sin tur försvåra möjligheterna att komma in på arbetsmarknaden och leva ett självständigt liv. Forskning visar att våldsutsatthet leder till ökad ohälsa genom hela livet. Våld som sker i nära relationer, vilket hedersrelaterat våld till stor del gör, är särskilt skadligt då det sker i en social kontext som borde erbjuda trygghet och närhet. Att arbeta mot hedersrelaterat våld kan ses som en samhällsekonomisk investering, liksom övrigt våldsförebyggande arbete.

Bedömning ur ekologisk dimension

Förvaltningen har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

Bedömning ur social dimension

Hedersrelaterat våld och förtryck är en kränkning av individens mänskliga rättigheter och ett brott mot den svenska lagstiftningen. FN:s konventioner om de mänskliga rättigheterna, samt kvinnokonventionen och barnkonventionen ger också ett tydligt stöd i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Stöd för arbetet finns även i Europarådets Istanbulkonvention samt EU:s brottsofferdirektiv.

Enligt artikel 14 i barnkonventionen har barn rätt att utöva vilken religion de vill eller ingen alls. Konventionsstaterna ska respektera föräldrarnas och, i förekommande fall, vårdnadshavares rättigheter och skyldigheter att på ett sätt som är förenligt med barnets fortlöpande utveckling ge barnet ledning då det utövar sin rätt. Friheten att utöva sin religion eller tro får underkastas endast sådana inskränkningar som är föreskrivna i lag och som är nödvändiga för att skydda den allmänna säkerheten, rättsordningens grunder, folkhälsan eller den allmänna moralen eller andra personers grundläggande fri- och rättigheter.

För många människor är slöjan en symbol för deras religiösa och kulturella identitet. Att förbjuda eller begränsa rätten att bära slöja kan upplevas som en kränkning på denna identitet och därmed på den personliga friheten.

Både regeringsformen och europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna skyddar individens rätt till religionsfrihet. Att aktivt motverka föräldrars önskan om sina barns klädsel kan innebära en överträdelse av denna grundläggande frihet. Att aktivt försöka styra föräldrars beslut om sina barns klädsel kan även utgöra en form av diskriminering baserad på religion. Både regeringsformen och europeiska konventionen förbjuder diskriminering på grund av religion eller trosuppfattning.

Ett genomförande av beslutspunkt 2 i motionen kan komma att medföra negativa konsekvenser på invånarnas relation till socialtjänsten och annan offentlig verksamhet utifrån tidigare erfarenheter från desinformationskampanjen mot socialtjänsten. Ett genomförande av uppdraget skulle också leda till diskriminerande behandling mot olika religiösa grupper.

Bilagor

1. Motion av Axel Darvik (L) och Eva Flyborg (L) om att skydda barn från att utbildningspersonal upprätthåller hedersbaserat tvång av religiösa symboler och klädesplagg

Ärendet

Socialnämnd Hisingen ska yttra sig över en motion av Axel Darvik (L) och Eva Flyborg (L) om att skydda barn från att utbildningspersonal upprätthåller hedersbaserat tvång av religiösa symboler och klädesplagg. Socialnämnd Hisingen ska ta ställning till en av två beslutssatser. Socialnämnd Hisingen tar inte ställning till den första beslutssatsen om uppdrag som är riktade till förskolenämnden och grundskolenämnden. Yttrandet ska lämnas till stadsledningskontoret senast 1 juni 2024.

Beskrivning av ärendet

Motionens innehåll

Motionen lyfter en växande hedersproblematik, som bland annat kan visa sig genom att påtvinga barn och framförallt flickor, bärandet av religiösa symboler, ex. i form av slöja, en hijab. Motionärerna betonar vikten av att staden skyddar både barn och personal att stå emot hedersbaserat tvång. De poängterar även att skolan inte bör bidra till att segregera flickor och pojkar eller bidra till att upprätthålla hedersbaserat tvång. Barnens rätt till religionsfrihet enligt barnkonventionen bör respekteras inom kommunal verksamhet.

Utifrån ovan föreslår motionärerna att:

1. Förskolenämnden och grundskolenämnden får i uppdrag att:
 - a. kartlägga förekomsten av upprätthållandet av påtvingade religiösa kläder eller symboler på barn i kommunens verksamhet
 - b. utreda skärpningar och/eller kompletteringar i relevanta styrdokument för att garantera att skolpersonal inte upprätthåller tvång av religiösa symboler på barn
 - c. personal i dessa verksamheter ges ett starkare stöd att stå emot krav från föräldrar att upprätthålla religiöst eller hederbaserat tvång t.ex. genom symboler på barnen under utbildningen
 - d. jobba för att barn i förskola och lågstadium inte tvingas bära religiösa symboler eller klädesplagg.
2. Socialnämnderna Centrum, Sydväst, Nordost och Hisingen får i uppdrag att jobba i dialog med föräldrarna till barn i förskolan och lågstadiet för att motverka att barn tvingas bära religiösa kläder eller symboler i skolan.

Hedersrelaterat våld och förtryck

Hedersrelaterat våld och förtryck kan ta sig uttryck på olika sätt men handlar om att upprätthålla gemensamma värderingar och normer som kan finnas inom till exempel en familj eller ett större kollektiv. Det kan även handla om att återupprätta familjens anseende om det har skadats på något sätt. Heder handlar om en kollektiv moral där kvinnans sexualitet är det centrala och där kontrollen av flickors/kvinnors sexualitet betraktas som viktigt för att upprätthålla familjens anseende. Hedersrelaterat våld och förtryck kan bland annat ta sig uttryck genom att flickor inte får vara med på skol- och fritidsaktiviteter, att inte få välja vilka kläder man ska ha på sig, att inte få välja eller välja bort religiösa skådning, kontroll av mobil, dator och sociala medier, att dölja sin sexuella läggning eller könsidentitet och att inte ha sex före äktenskapet. Det ska även tilläggas att även pojkar kan tvingas att utöva kontroll mot sin vilja eller att också utsättas för kontroll.

Det hedersrelaterade våldet och förtrycket kännetecknas ofta av att det är kollektivt utövat eller sanktionerat och den som bryter mot familjens normer eller värderingar riskerar att bli straffade.

Pågående arbete i Göteborgs stad och på Hisingen

Föräldraskapsstöd och föräldradiologer

I Göteborgs stad och på socialförvaltningen Hisingen är föräldraskapsstöd och föräldradiologer centrala inslag i förvaltningens arbete. För att säkerställa barns rättigheter och välbefinnande och främja en trygg och inkluderande miljö för alla barn och deras familjer arbetar stadens förvaltningar aktivt med föräldrar genom olika initiativ och program.

I Göteborgs stad finns regionalt stödcentrum heder som erbjuder råd, stöd och information till personer som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck, samt till yrkesverksamma som arbetar med hedersproblematisering. Göteborgs stad samordnar arbetet mellan elva kommuner inom Göteborgsregionen, polismyndigheten och Västergötlandsregionen och stödcentrumet är en förstärkning och utvidgning av det pågående arbetet som redan finns i Göteborgs Stad kring hedersproblematisering.

I Göteborgs stad finns också resursteam heder som är verksamt i olika delar av staden. Resursteam Heder på Hisingen kommer indirekt i kontakt med föräldrar genom att de erbjuder konsultationer med yrkesverksamma, som skolpersonal, där grundläggande kunskaper om hedersvåld och religionsfrihet diskuteras. Resursteam heder förbereder även verksamheter som har kontakt med föräldrar för att förbereda dem på att kunna ställa relevanta frågor om eventuellt hedersförtryck, både på individnivå och på en övergripande strukturell nivå i förebyggande syfte.

På ett övergripande plan erbjuder Göteborgs stad kursen ”Förälder i nytt land” som är en kombination av föräldraskapsstödjande innehåll som anknytning, relationsskapande och konflikthantering samt av samhällsorienterade inslag ur ett föräldraperspektiv, t.ex. socialtjänstens uppdrag och hur man som förälder kan samverka med skolan. Några delar av kursen handlar om barnets rättigheter, barn i samhället och familjen som helhet.

Inom socialförvaltningen Hisingen genomförs en pilot som är en kombination av föräldraskapsutbildning och föräldradiolog, Community familj. Piloten genomförs på Community center Brunnbo, som är en mötesplats för familjer och där familjer kan ta del av kostnadsfria utbildningar och samhällsinformation samt delta i aktiviteter inom bland annat hantverk och kultur. Den 7 maj 2024 var temat barnkonventionen och barns rättigheter.

Skolan som arena är ytterligare ett arbetssätt inom staden som syftar till att skapa kontinuerliga dialogforum med vårdnadshavare och andra invånare. Arbetet sker i samverkan mellan grundskoleförvaltningen och socialförvaltningarna, i anknytning till de skolor där arbetet bedrivs. På socialförvaltningen Hisingen finns det totalt tre lågstadieskolor där skola som arena bedrivs, Ellen Key, Ryaskolan och Landamäreskolan.

På Landamäreskolan i Biskopsgården deltar förvaltningen i ett arbete utifrån konceptet Bygga broar, där dialog är en viktig del för att stärka barnens viktiga vuxna. Bygga broar är en modell för ett strategiskt, långsiktigt och systematiskt värdegrundsarbete som vänder sig till yrkesverksamma som möter barn och föräldrar i interkulturella sammanhang. Syftet är att stärka personalens värdegrund, förhållningssätt och bemötande

ur ett interkulturellt perspektiv och att öka tryggheten och motivationen att föra kunskapsbaserade och processinriktade samtal med föräldrar om barnens situation med utgångspunkt i nationell lagstiftning och internationella konventioner.

På skolan hålls dialogkvällar/temakvällar där vårdnadshavare bjuds in för att samtala kring värdegrundsfrågor som utgår från familjernas unika historia och personliga förutsättningar. Syftet med dialogträffarna är att stärka vårdnadshavare i sin roll och skapa en god relation mellan skola och hem. Dialogerna sker i samverkan mellan grundskolan, socialförvaltningen och civilsamhället. Civilsamhällesaktören Acting for change och kulturtolkar från deras verksamhet fungerar som brobyggare mellan vårdnadshavare och skolan och andra inbjudna aktörer.

Stadsrevisionens granskning av stadens arbete

Stadsrevisionen granskade 2023 stadens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck gällande barn och unga. Granskningens syfte var att bedöma om förskolenämnden, grundskolenämnden, utbildningsnämnden, socialnämnden Hisingen och socialnämnden Nordost bedriver ett ändamålsenligt arbete på området. Stadsrevisionen lämnade sju rekommendationer till socialnämnd Hisingen. Utifrån rekommendationerna arbetar förvaltningen under 2024 bl.a. med att öka kompetensen om hedersrelaterat våld och förtryck bland personalen samt att säkerställa att resursteamet heders kunskaper och erfarenheter tas tillvara på ett effektivt sätt.

Göteborgs stads plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck

Göteborgs stad har en plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck (2020-2023) där några mål i planen bland annat fokuserar på det främjande och förebyggande arbetet samt att yrkesverksamma som möter individer i hederskontext har ett adekvat och fungerande stöd. En aktivitet kopplad till detta mål är att kompetenshöjande insatser ska genomföras. Planen gick ut 2023 och 240221 togs ett beslut i kommunstyrelsen om att ge socialnämnd Centrum i uppdrag att skyndsamt ta fram en ny plan för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck under 2024. Socialförvaltningen Hisingen ser ett behov av att öka kompetensen om hedersrelaterat våld och förtryck vilket är ett prioriterat område i avdelning barn och unga myndighets verksamhetsplan för 2024.

HFD 2022 ref. 51.

En prejudicerande dom från Högsta förvaltningsdomstolen att beakta i frågan är HFD 2022 ref. 51. Kommunfullmäktige i Skurups kommun beslutade 2019, med bifall till en motion, att huvudduk, burka, niqab och andra klädesplagg som har till syfte att dölja elever och personal inte ska vara tillåtna i kommunens förskolor och grundskolor samt att detta ska arbetas in i kommunens integrationsplan. Av motiveringen till motionen framgick att syftet var att flickor och kvinnor inte ska behöva skyla sig av religiösa skäl. Ett antal kommunmedlemmar överklagade beslutet och anförde att beslutet utgjorde en otillåten inskränkning av bland annat religionsfriheten, yttrandefriheten, rätten till privat- och familjeliv samt stod i strid med diskriminerings- och skollagstiftningen.

Högsta förvaltningsdomstolen prövade Skurups beslut och slog fast i HFD 2022 ref.51 att bärandet av huvudduk, burka, niqab och liknande klädesplagg kan ge uttryck för en kulturell sedvana, men i många fall vara motiverat av religiösa skäl. Bärandet av sådana plagg kan därmed vara ett uttryck för religionstillhörighet och omfattas då av yttrandefrihetens skydd. Skurups beslut hade därmed inte stöd i lag och ansågs inskränka yttrandefriheten.

Diskrimineringsombudsmannen (DO) uppmärksammade samma fall i sin omvärldsbevakning. DO beslutade om tillsyn och granskade om klädpolicyn är förenlig med de förbud mot diskriminering som har samband med religion eller annan trosuppfattning som enligt 2 kap. 1 och 5 §§ diskrimineringslagen (2008:567), DL, gäller i arbetslivet och inom utbildningsområdet. Den 13 november 2020 beslutade DO att förbud mot slöja och andra klädesplagg som syftar till att dölja elever och personal är diskriminerande.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen delar motionärernas uppfattning om att den växande hedersproblematiken i samhället kräver adekvata åtgärder och uppmärksamhet. Det är viktigt att erkänna och adressera de utmaningar som hedersförtryck och tvång att bära religiösa symboler utgör för barns frihet och rättigheter i skolsammanhang.

Att arbeta i dialog med föräldrarna är ett viktigt steg för att öka medvetenheten och främja förståelsen för barns rättigheter och valfrihet. Förvaltningens bedömning är att dialoger med föräldrar i syfte att motverka att barn tvingas bära religiösa symboler eller kläder är diskriminerande och strider mot grundläggande mänskliga rättigheter.

Förvaltningens bedömning är att den andra beslutssatsen ska avstyras.

Christina Alvelin

Alex Hirschi

Förvaltningsdirektör

Avdelningschef

Beslutet ska skickas till

Stadsledningskontoret Ärendenummer SLK-2024-00278